

Šifra kandidata:

Državni izpitni center

M 0 6 2 5 1 1 1 2

JESENSKI ROK

ZGODOVINA

Izpitna pola 2

Sobota, 2. september 2006 / 90 minut

*Dovoljeno dodatno gradivo in pripomočki: kandidat prinese s seboj nalivno pero ali kemični svinčnik.
Kandidat dobi dva ocenjevalna obrazca.*

SPLOŠNA MATURA

NAVODILA KANDIDATU

Pazljivo preberite ta navodila. Ne izpuščajte ničesar.

Ne obračajte strani in ne začenjajte reševati nalog, dokler Vam nadzorni učitelj tega ne dovoli.

Prilepite kodo oziroma vpišite svojo šifro (v okvirček desno zgoraj na tej strani in na ocenjevalna obrazca).

V tej izpitni poli je 25 nalog iz slovenske zgodovine. Odgovore vpisujte v za to predvideni prostor z nalivnim peresom ali kemičnim svinčnikom. Pišite razločno in čitljivo. **Rešitev nalog v izpitni poli ni dovoljeno zapisovati z navadnim svinčnikom.**

Dobro preglejte ilustrativno gradivo, saj Vam bo pomagalo pri reševanju nalog. Skušajte odgovoriti na vsa vprašanja. Če Vam kakšna naloga povzroča težave, jo preskočite in prihranite za konec.

Ob nalogah je v oklepaju navedeno število točk. Za napačne odgovore ne dobite negativnih točk, točkovani pa so tudi delni odgovori. Pazite na zahteve pri posameznih vprašanjih, saj upoštevamo samo toliko elementov, kot jih je navedeno.

Zaupajte vase in v svoje sposobnosti.

Želimo Vam veliko uspeha.

Ta pola ima 16 strani, od tega 2 prazni.

TURŠKI VPADI, KMEČKI UPORI IN REFORMACIJA NA SLOVENSKEM

1. »Turki, ki bomo tukaj o njih spet imeli nekaj povedati, so podobni tigru. Če je ta pomočil svoje srdite zobe v kri, ga pozneje vedno žeja po njej.«

(Vir: Valvasor, J. V., 1978: *Slava vojvodine Kranjske*, str. 303. Mladinska knjiga. Ljubljana)

Prehod v novi vek je bil na Slovenskem zelo razgiban. To obdobje so zaznamovali turški vpadi, kmečki upori in reformacija. Habsburžani pa so postopoma obvladali velik del slovenskega ozemlja.

S številkami od 1 do 4 razvrstite navedena ozemlja v zaporedju, v kakršnem so prihajala pod oblast Habsburžanov.

(2 točki)

___ Prekmurje

___ Podedovana celjska posest

___ Goriška grofija

___ Trst

2. V 15. stoletju so se začeli turški vpadi na slovensko ozemlje. Pojasnite, kakšen je bil namen turških vpadov na samem začetku, v prvi polovici 15. stoletja, in kakšen pozneje, v drugi polovici 15. stoletja. S katero pomembno bitko se je končalo obdobje hudih turških vpadov?

(3 točke)

3. Katero slovensko deželo so najbolj prizadeli turški vpadi?

(1 točka)

4. Obkrožite črke pred tremi sredstvi, s katerimi so ljudje opozarjali na turško nevarnost.

(2 točki)

- A Zvonovi.
- B Možnarji.
- C Petelinje pero.
- D Sirene.
- E Zastave.
- F Kresovi.

5. V obrambo proti Turkom so se vključili tudi posamezni družbeni sloji.
Opišite, kako so se pred turškimi vpadi branili zemljiški gospodarji, meščani in kmetje.

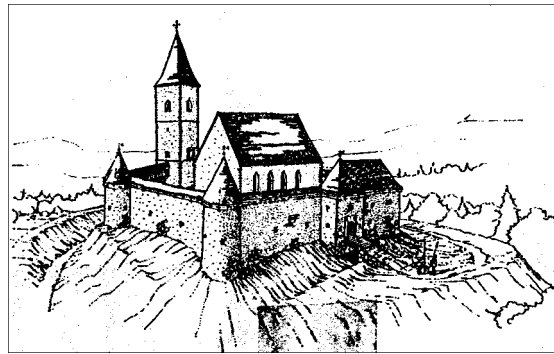
(3 točke)

6. Pojasnite tri spodaj navedene pojme, povezane s turškimi vpadi.

(3 točke)

TABOR

Slika 1: Rekonstrukcija tabora v Krtini blizu Domžal

(Vir: Enciklopedija Slovenije 13, str. 175. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1999)

PUSTOTA

VOJNA KRAJINA

7. Turški vpadi so povzročili na našem ozemlju veliko škodo. Opišite, kakšne so bile gospodarske posledice turških vpadov za kmečko prebivalstvo, meščane in zemljiške gospode ter kakšne demografske posledice so povzročili turški vpadi.

(4 točke)

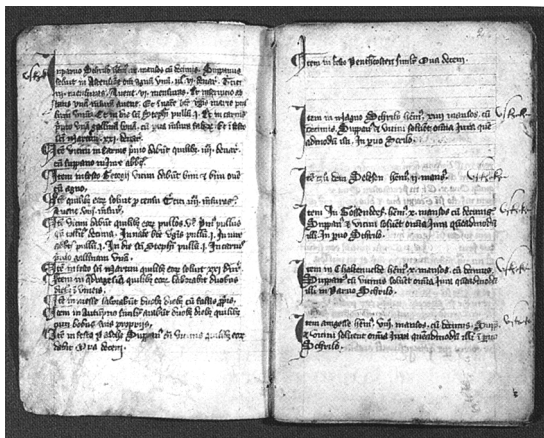
8. V 15. stoletju so na podeželju nastajale vse večje premoženjske razlike in začelo se je razslojevanje. Nastal je nov sloj kajžarjev. Navedite temeljno razliko med kajžarji in kmeti.

(1 točka)

9. Položaj slovenskih podložnikov je postajal v 15. stoletju vse slabši, kar je povzročilo večje kmečke upore. Naštete štiri vsebinsko različne vzroke za kmečke upore.

(2 točki)

Slika 2: Urbar iz Kostanjevice

»Eno leto punt smo gnali,
zdaj pa bomo glavo dali!
Vsem galjotom vile v vamp!«

(Vir: Odlomek ljudske pesmi, Kmečki upori
v slovenski umetnosti, str. 41. Slovenska matica.
Ljubljana, 1974)

(Vir: Enciklopedija Slovenije 14, str. 95. Mladinska knjiga.
Ljubljana, 2000)

10. V kmečkih uporih je sodelovalo zelo veliko puntarjev. Njihove zahteve so bile uperjene proti zemljiškim gospodom, pa tudi proti vladarju. Povežite črko pred kmečkim uporom z njegovo značilnostjo, tako da črko napišete na ustrezno črto v levem stolpcu.

(3 točke)

A	Koroški kmečki upor	_____	»Le vkup, le vkup, le vkup, uboga gmajna.«
B	Vseslovenski kmečki upor	_____	Upora zadušijo Turki.
C	Hrvaško-slovenski kmečki upor	_____	V uporu sodeluje 3000 upornikov.
		_____	Največji kmečki upor na Slovenskem v 16. stoletju
		_____	Bitka pri Celju
		_____	Programsko najbolje pripravljen upor

11. Zaradi katerega razloga je izbruhnil upor leta 1713?

(1 točka)

12. Pomagajte si s spodnjim virom in navedite orožje, s katerim so se kmetje bojevali v puntih. Po katerem uporu je bil narejen spodnji popis orožja?

(2 točki)

»Popis (orožja) krških podložnikov:

Gospodstvo Krško je popisalo leta 1578 orožje, ki so ga imeli njegovi podložniki. Na kmetijah v Račji vasi sta imela podložnika Matevž Godec in Matija Veteršič vsak svoje kopje in sekiro. V Župečji vasi je bilo šest kmetij. Podložniki Martin Dehanič, Tomaž Žimatič in Martin Godec so imeli kopje in sekire, Barič Zorčič, Jurek Kranjc in Ivan Vučič pa sekire in meče. Na kmetiji v Cerkljah je bil Jurij Orehovič, ki je imel meč in sekiro. Ivan Kerpan in Nikola Nevkovič iz Zasapa sta imela kopji in sekiri.«

(Vir: Kmečki panti na Slovenskem, str. 127. Situla 13. Ljubljana, 1973)

13. Kmečki upori so bili neuspešni in zadušeni. Navedite, kdo (katera vojska) je zadušil upore leta 1478, 1515 in 1573.

(3 točke)

Upor leta 1478:

Upor leta 1515:

Upor leta 1573:

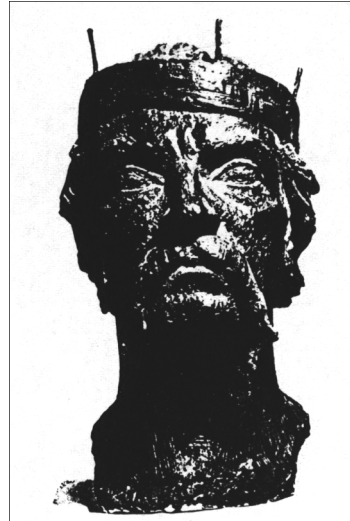
14. Po zadušitvi kmečkih uporov so obračunavali z uporniki. Pojasnite dva ukrepa zemljiških gospodov in oblasti proti puntarjem. Navedite en razlog zaradi katerega upori niso uspeli.

(3 točke)

»In vsi zvonovi zapoje
in bobnarji zabobnajo:
»Matija Gubec – živel kralj!
Razlegaj se do daljnih dalj!«
Na tronu Gubec kralj sedi,
z mrtvaškim glasom govori:
»Kot kralj dnes prvič gledam vas –
vi zadnjič slišite moj glas!...«

(Vir: Aškerc, A., 1913: *Izabrane pjesme*, str. 58. Matica Hrvatske. Zagreb)

Slika 3: Karel Putrih, Glava Matije Gubca

(Vir: *Kmečki upori v slovenski umetnosti*, str. 33. Slovenska matica. Ljubljana, 1974)

15. Kmečki upori na našem ozemlju so trajali do srede 19. stoletja. Kako imenujemo družbeni sistem, v katerem je prihajalo do kmečkih uporov? Kje je bil zadnji večji kmečki upor na Slovenskem?

(2 točki)

16. Prvi krog simpatizerjev Luthrovih misli se je pojavil v Trstu. Kdo je začel širiti te ideje v Trstu in na katerega našega vodilnega protestantskega teologa je vplival?

(2 točki)

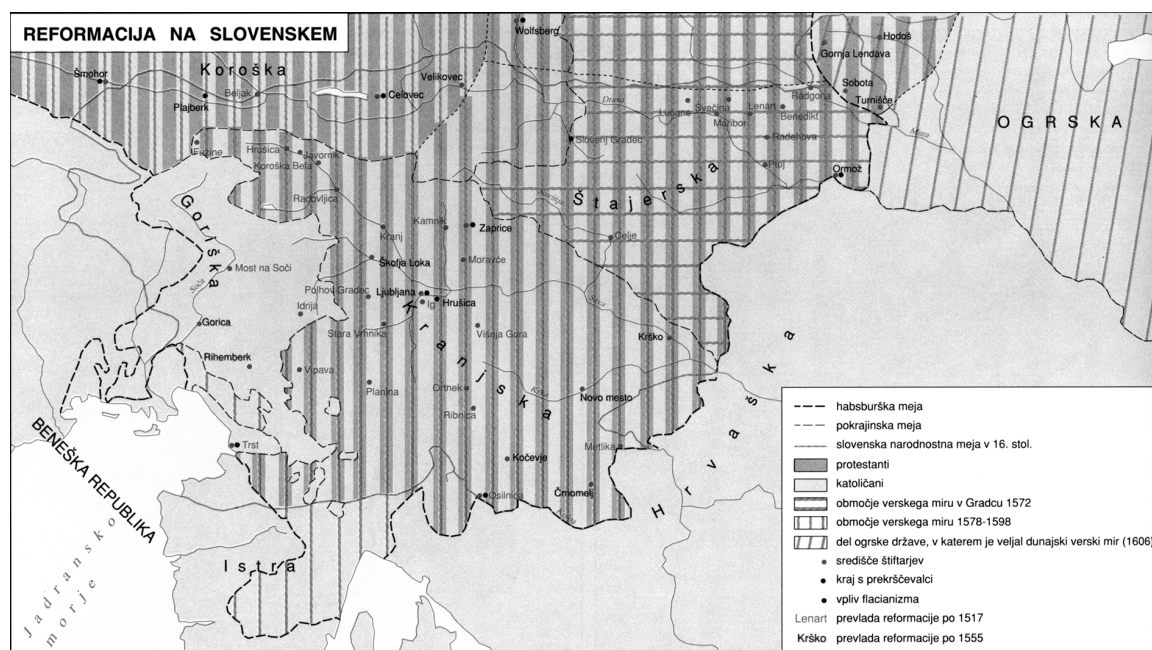
»Ko je v dobi reformacije naš narod prvič zaživel in dohitel svoje kulturno močnejše sosedje, je dokazal, da je vreden mesta med evropskimi narodi, kamor ga je posadila usoda.«

(Vir: Rupel, M., 1966: Slovenski protestantski pisci, str. 66. DZS. Ljubljana)

17. Pomagajte si s karto 1 in naštejite tri slovenske dedne dežele, kamor se je reformacija najmočnejše razširila.

(2 točki)

Karta 1

(Vir: Šolski zgodovinski atlas, str. 26. DZS. Ljubljana, 2002)

18. Opišite, kakšen je bil odnos plemstva (kranjskega, štajerskega in koroškega) do reformacije.

(2 točki)

»Notranjeavstrijski stanovni so žrtvovali za Biblijo kakih 8000 goldinarjev, če računamo vse stroške (2218 goldinarjev za tisk in papir, ostalo za revizijo, vezavo, potovanja, prevoz itd.). Bila je vsekakor lepa žrtev, a delo je bilo vredno.«

(Vir: Rupel, M., 1966: Slovenski protestantski pisci, str. 34. DZS. Ljubljana)

19. Kateri dokument iz leta 1578 je spremenil pravni položaj reformacije na Slovenskem in komu je zagotavljal versko svobodo?

(2 točki)

20. Kmečko prebivalstvo se je v reformacijsko gibanje vključilo na svojevrsten način z organiziranjem lastnih verskih sekt. Obkrožite črko pred tremi kmečkimi verskimi sektami.

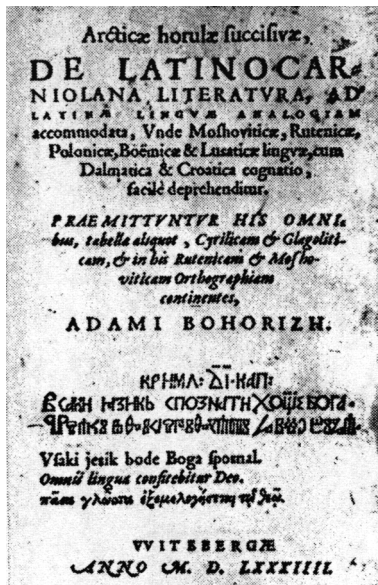
(3 točke)

- A Anabaptisti
- B Kalvinci
- C Bičarji
- D Skakači
- E Kočarji
- F Luteranci

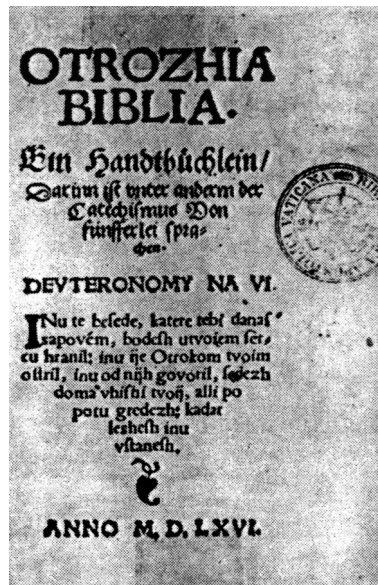
21. Pod slike 4, 5 in 6 napišite naslov protestantske knjige, ki jo ta prikazuje, ter ime in priimek pisca (avtorja dela).

(3 točke)

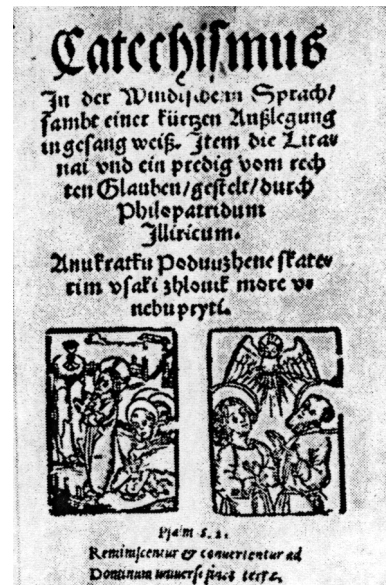
Slika 4

Slika 5

Slika 6

(Vir: Rupel, M., 1966: Slovenski protestantski pisci, str. 48. DZS. Ljubljana)

Delo: _____ Delo: _____ Delo: _____

Avtor: _____ Avtor: _____ Avtor: _____

22. V krajšem razmišljanju pojasnite izjemen kulturni pomen obdobja reformacije na Slovenskem. Pri tem upoštevajte naslednje elemente: začetek književne dejavnosti z navedbo dveh najpomembnejših avtorjev in njihovih del, pomen protestantskega šolstva, domačo izdajateljsko dejavnost (tiskarstvo), uveljavljanje slovenskega jezika in nove pisave ter cerkveno organizacijo.

(5 točk)

»Raven tiga en vsaki pridigar inu farmošter ima tudi per suji fari eniga šulmojstra oli mežnarja imejti inu držati, de te mlade hlapčiče inu deklice, purgarske inu kmetiške otroke, vuči slovenski brati inu pisati, ta katehismus zred s to kratko izlago izvuna povejdati.«

(Vir: Rupel, M., 1966: Slovenski protestantski pisci, str. 175. DZS. Ljubljana)

23. Že konec 16. stoletja in nato v začetku 17. stoletja je na Slovenskem potekala protireformacija in katoliška obnova.
Proti komu je bil uperjen prvi ukrep (odlok) deželnega kneza, izdan leta 1598?
Komu je bila na novo, že na začetku protireformacije konec 16. stoletja zaupana vzgoja in šolanje katoliških duhovnikov?

(2 točki)

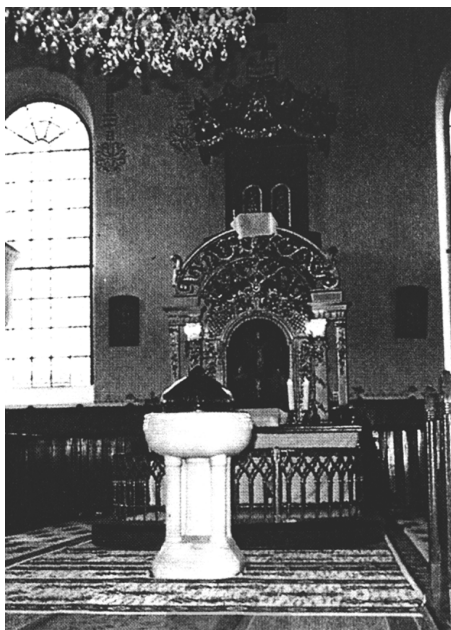
24. Opišite tri posledice delovanja verskih komisij.

(3 točke)

25. Protestantizem in kalvinizem sta se ohranila v Prekmurju. V naši državi vsako leto zaznamuje dan reformacije tudi državni praznik. Kateri dan v letu je na našem koledarju označen kot dan reformacije?

(1 točka)

Slika 7: Notranjščina evangeličanske župnijske cerkve v Puconcih

(Vir: Enciklopedija Slovenije 9, str. 388. Mladinska knjiga. Ljubljana, 1995)

PRAZNA STRAN

PRAZNA STRAN